

til aarlig Afgift efter et frit Skøn over, om Jorden kunde siges at være Sædsjord eller Kløvgangsjord⁸⁾. Saaledes fortsatte man i en Aarrække; ved kgl. Resolution af 18. April 1769 blev Rentekammeret derefter autoriseret til at meddele Bevilling paa Ansøgninger om Fæste af Udmærksjord alt imod „Indfæstning og Afgifts Svarelse“⁹⁾. Endelig blev det efter 1820, da Matrikuleringsarbejderne vare endte, Regel at bortfæste Udmærkslodderne efter Opmaaling og bestemt geometrisk Maal¹⁰⁾.

De fleste Udmærkslodder vare i Tidens Løb tilfæstede *Husmænd* eller „Afbyggere“, der oprindelig havde bygget sig Hus paa Udmærkerne og nu havde faaets Husets Tilliggende i Fæste; men mange Jordlodder vare dog ogsaa tilfæstede de *Gaarde*, der stødte op til Lyngen. Hidtil var imidlertid kun en Mindrepart af Udmærkerne komne under Opdyrkning eller dog under Paavirkning af Kultur; langt den største Del af Udmærkerne henlaa fremdeles ganske udyrkede, „kun frembringende Lyng og maadeligt Græs“. Alleerede i ældre Tider havde der vel hist og her hævet sig Røster for at raade Bod paa denne Tingenes Tilstand. I Midten af det 18de Aarhundrede havde saaledes Øens Embedsmænd og imod Slutningen af Aarhundredet Rentekammeret taget under Overvejelse, „hvorledes de store Udmærksstrækninger kunde anvendes paa den, saavel for den kgl. Interesse som for Statens i Almindelighed gavnligste Maade, saaledes at Indbyggernes Brugsret ikke krænkedes“¹¹⁾; men der kom intet virkeligt Resultat ud af disse Bestræbelser. En kgl. Resolution af 8. Marts 1784¹²⁾ bemyndigede vel Rentekammeret til — forinden videre foretoges — at lade Jorderne opmaale og afsætte i Kort, og Opmaalingen blev ogsaa paa-begyndt; men Sagen gik, paa Grund af indtrufne Vanskeligheder, snart helt i Staa: „Aar-tier henrandt, og Landstrækningernes rigtige Anvendelse blev til Skade for Landet og Staten udsat“¹³⁾. Nogle Aar efter syntes der dog at skulle oprinde bedre Tider for Udmærkerne. En kgl. Resolution af 20. Marts 1810, der paabød, at Matrikuleringen skulde paabegyndes paa Bornholm, bestemte nemlig tillige, at *Udskiftning* af det hidtidige Driftsfællesskab og „en bedre *Afbenyttelse*“ af Udmærksjorderne skulde „sættes i Forbindelse“ med Matrikuleringen¹⁴⁾. Matrikulationskommissionen afgav derefter en Betænkning, den daværende Amtmand blev ligeledes hørt i Sagen, og paa Forestilling fra Rentekammeret faldt omsider en kgl. Resolution under 30. Maj 1832¹⁵⁾, ligesom der udstedtes en dermed overensstemmende Plakat af samme Dato, hvorefter Udskiftning skulde iværksættes paa Bornholm efter samme Regler som i det øvrige Land, og Fællesskabet imellem Kongen som Ejer og Bornholms Indvaanere som Brugere af Udmærkerne dernæst hæves paa den Maade, at Indvaanerne fik fuldkommen Erstatning for deres Brugsret ved at erholde et til denne svarende Areal udlagt til Afbenyttelse som *Ejendom* efter den ved Resolutionen nærmere foreskrevne Taksation, medens de øvrige Jorder forbeholdtes Kongen som Grundejer. Den nævnte Vurdering viste sig imidlertid at frembyde flere Vanskeligheder, og det hele Arbejde paa Landets Ophjælpning gik atter i Staa. Endelig fastslog en kgl. Resolution af 25. Maj 1842¹⁶⁾, at Taksationen skulde opgives, og Udskiftningen (i Overensstemmelse med Plakat af 30. Maj 1832) foregaa saaledes, at Kongens Andel i Udmærkerne fastsattes til 9,500 Tdr. Land, hvoraf et Areal af 4,690 Tdr. Land straks skulde udlægges til Kongen, dels til Skovopelskning, dels til Udbyggerlodder. Resten, 4,810 Tdr. Land, skulde tilligemed de brugsberettigedes Andel eller 11,566 Tdr. Land for offentlig Regning fordeles paa samtlige Øens Sogne i Forhold til deres Hartkorn, dog saaledes, at $\frac{3}{10}$ deraf skulde udlægges som Kongens Anpart. For at fremme den specielle Udskiftning vilde Kongen imidlertid skænke $\frac{1}{3}$ af den forbeholdte Andel til nærmere Fordeling blandt Sognene, som i øvrigt

⁸⁾ Se Thaarup, l. c. p. 148.

⁹⁾ Thaarup, l. c. p. 149. Herved bemærkes, at Rentekammeret ved Skrivelse af 16. Juni 1792 bevilgede, at Fæsterne maatte betale Havren med *Penge efter Kapitelstakst*, senere hen i Tiden blev det dernæst en fastslaaet Regel (en enkelt officiel Tilladelse synes ikke at kunne paavises), at ogsaa Smørret erlagdes efter Kapitelstakst.

¹⁰⁾ Jfr. herved Thaarup, l. c. p. 149 og 156.

¹¹⁾ Se fremdeles Thaarup, l. c. p. 151—52.

¹²⁾ Thaarup, l. c. p. 153.

¹³⁾ Thaarup, l. c. p. 153.

¹⁴⁾ Se herom Thaarup, l. c. p. 156.

¹⁵⁾ Rentekammerets Resolutionsprotokol for 1832 Litr. B. Af Rentekammerets Forestilling til Resolutionen fremgaar, at man længe havde anset det for tvivlsomt, hvorvidt de almindelige Lovregler om Udskiftning kunde anvendes paa Bornholm, fordi der „ikke her fandtes Landsbyer eller nogen inddeling i Byer“, men at Kammeret (og dermed Resolutionen) besvarede Spørgsmaalet med et Ja.

¹⁶⁾ Rentekammerets Resolutionsprotokol for 1842 Litr. C.